

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto (año) XXXI, 4

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

julij-avgust (jul.-agosto) 1984

**V marsičem šele na
začetku**

Če smo poročilo supščne Slovenske kulturne akcije pred 30 meseci predstavili v ozračju upanja in vedrosti, bomo to predstavili v zavešti, da je SKA po tridesetih letih delovanja v marsičem šele na začetku. Odgovornost do naroda pričanja namreč pri rasti tistega, ki se zaveda lastne identitete. Dokaz rasti posameznika in skupnosti pa sta njegova aktivnost in ustvarjalnost, ki sta bili prisotni v SKA ne zgolj v prebliskih, temveč v jasnih črtah na tem ali onem področju. Trditev, da je SKA dosegla svoj višek po prvih letih delovanja, predpostavlja njen poznejši upad; stališče upošteva nekatere vidne dejavnike, ne pa celotno zdonsko stvarnost, katere ni mogoče označiti kot dekadentno. Zlasti kar zadeva še vedno aktualne SKA-jine naloge, to je pričevanje ideje, ki v matici nima prostora, življenja in ustvarjanje v duhu svobode in krščanstva, ter zagotovilo, da njeno poslanstvo ne vsahne s prvimi nosilci.

V pričujočo številko smo vsem naročnikom in tudi poverjenikom vložili srečke naše umetniške loterije, o kateri pišemo na naslednjih straneh.

Vse prejemnike GLASA prosimo, da priloženo srečko (po 10 USA dol. ozir. 500 pesov) odkupijo in s tem podpro našo ustanovo ob njenem jubileju. Poverjenike prosimo, da ponudijo srečke skupaj z Glasom svojim odjemalcem. Kdor bi želel prispevati kaj več (kar je zaželeno), naj ob plačilu prejete srečke doda še za naslednjo(-nje), ki mu jo nemudoma hvaležni odpošljemo.

SKA

občni zbor ob tridesetletnici SKA

REDNI občni zbor SKA se je 19. maja v gornji dvorani Slovenske hiše v Buenos Airesu odvijal kot je bilo predvideno v sklicu. Sestanek je začel predsednik SKA Ladislav Lenček, ki se je v uvodnih besedah spomnil pokojnih članov Franceta Dolinarja in Franje Golobove. Po določitvi zapisnikarja rednega občnega zbora in dveh skrutinatorjev, ki sta preverila redka pooblastila, so odborniki podali svoja poročila. Iz njih povzemamo glavne podatke in misli, ki so prišle do izraza na akciji skupščini.

Najprej je tajnik SKA Andrej Rot prebral zapisnik zadnje skupščine ter podal splošen pregled razgibanega delovanja zadnjih tridesetih mesecev. 40 rednih sej s povprečno udeležbo 8 članov, 32 kulturnih večerov s povprečno navzočnostjo 60 ljudi; poživitev pisemskih in osebnih stikov s člani SKA, organizacije razstav, priprava natečajev in dr. Tajnik je med drugim izrazil, da je potrebno pritegniti k sodelovanju še mnogo možnih članov SKA, zlasti iz vrst mlade generacije. Vendar da se to uresniči – je dejal –, ni mogoče zahtevati od mladih, da prihajajo na predavanja, če nimajo možnosti pri oblikovanju in izvajanju programa. Končno je še izjavil, da je v dveh letih in pol delovanja pri SKA doživel srečanje z ljudmi polnimi idealizma, ljubezni do najvišjih vrednot, z ljudmi s pripravljenostjo na žrtve, z visokimi intelektualnimi sposobnostmi in z izrednimi moralnimi vrednotami. Da je kot član SKA mnogo več pridobil kot mogel dati.

Sledilo je poročilo blagajnika Lojzeta Rezlja, ki je podal skrbno pripravljeno bilanco za minulo poslovno dobo. Posebej je opozoril na pomoč, ki jo je SKA dobila od ustanove Cerkev v stiski in od posameznikov, zlasti slovenskih duhovnikov. Redni dohodki predstavljajo komaj polovico stroškov SKA, zato je tudi toliko večja naloga, ki jo imajo dobrotniki.

Arh. Jure Vombergar je kot vodja likovnega odseka pregledal delo, ki ga je opravil s člani odseka: več razstav, priloge v Meddobju, večer ob 100-letnici Meštrovičevega rojstva in dr. Opozoril je na pomanjkanje novih mlajših slikarjev, kiparjev in nasploh takih, ki bi se ukvarjali z umetnostjo. Pogrešal je tudi informacije o delovanju slovenskih zdonskih umetnikov. Razen nekaterih izjem, ti ne obveščajo o svoji dejavnosti v SKAjinem tisku.

Dr. Alojzij Kukovica SJ je poročal o kulturnih večerih, ki jih je pripravil filozofski odsek, o prispevkih v Meddobju in nakazal potrebe za prihodnost na tem področju. Te so – po mnenju p. Kukovice – pazljivo zasledovanje, kaj se na filozofskem področju dogaja v Sloveniji, reševanje stvarnih problemov naše skupnosti, razpravljanje o temeljnih vprašanjih filozofije in končno nujnost, da SKA izsledi naši skupnosti možnosti delovanja.

Podvodja teološkega odseka dr. Jure Rode je poročal o kulturnih večerih, ki jih je pripravil odsek, ter o imenovanju novih članov.

O delu glasbenega, zgodovinskega in prirodoznanstvenega odseka ter o Glasu je poročal Andrej Rot.

Nista pa poslala poročila vodja literarnega odseka in vodja gledališkega odseka. Pravtako ni bilo poročila urednika Meddobja.

Sklepno poročilo preteklega delovne dobe je podal predsednik Ladislav Lenček. Zahvalil se je odbornikom, sodelavcem, podpornikom, pisateljem, ki so zaupali svoja dela SKA, ter nasploh bralcem in prijateljem Akcije. Sklenil je svoje poročilo s tehtnimi mislimi o vlogi SKA. Slovensko izobraženstvo v izseljenstvu – je dejal – se mora posvečati vsestranskemu slovenskemu kulturnemu ustvarjanju in posredovanju. To je prav poslanstvo naše organizacije, ki je danes po 30 letih prav tako važno kot je bilo ob ustanovitvi, v nekem pogledu pa še veliko bolj, ker gre zdaj že za predajanje slovenskih kulturnih vrednot novemu, v izseljenstvu rojenemu slovenskemu rodu.

Sledil je kratek razgovor o poročilih.

Predsednikovo in poročila odbornikov in vodij odsekov so na občnem zboru zbrani člani Akcije odobrili. Odborovo delo so tudi sprejeli člani nadzornega

odbora: Vinko Brumen, Ivan Bukovec in Jože Krivec. Dr. Krivec je spregovoril v imenu nadzornega odbora. Poslovanje odbora je označil kot pohvalno ter z aplavzom dal razrešnico.

Skupščino sta poslej vodila dr. Vinko Brumen in arh. Jure Vombergar, ki sta kot skrutinatorja poskrbela za volitev novega odbora. Z glasovanjem je bil izvoljen tale upravni odbor za prihodnje dve leti:

predsednik: Ladislav Lenček

podpredsednika: Marjan Eiletz in Katica Cukjati

tajnik: Andrej Rot

blagajnik: Alojzij Rezelj

V nadzorni odbor so bili ponovno izvoljeni slikar Ivan Bukovec, dr. Vinko Brumen in dr. Jože Krivec; stalni

iz oči v oči

Pričenjamo z objavljanjem pogovorov urednika Glasa z osebnostmi, ki so – v Argentini ali izven nje – pomembni stebri SKA. Na ramah sedanjega predsednika SKA Ladislava Lenčka ponovno (v tretjič) leži vodstvo tridesetletne ustanove.

Tisti, ki predsednika od bliže poznamo, in še bolj tisti, ki ga dalj časa občujejo z njim, vedo, da je v njegovi neprenehni aktivnosti pri SKA skrita izredno zanimiva podmena: delo mora biti spodbujajoče in bo zagotovilo komunikacijo; zanesljivo nadaljevanje komunikacije pa prej ali slej naleti na zaklad nadarjenosti, talenta in genialnosti, v katerem bo prižgala iskro sodelovanja. Res ni vsaka dinamika kreativna. Prav gotovo pa spadajo v kreacijo dejavnosti, ki iščejo nove poti, kanale in smisle, skozi katere se bo nadaljevala ustvarjalnost. Predsednik SKA Ladislav Lenček je eden izmed ustanoviteljev osrednje kulturne ustanove v zdomstvu, zato nam more pripovedovati o njenih začetkih.

Kako je slovenska javnost sprejela nastanek Kulturne akcije?

SKA se je rodila iz potrebe. Med izobraženci izseljenške skupnosti je živel močan ljubezen do slovenske kulture; ta ljubezen je spočela Vrednote, svojega prvorojenca, ki se je sicer krepak rodil, a mu je manjkalo zraka in je umrl. Ista ljubezen je rodila naslednjega otroka, Slovensko kulturno akcijo, ki ji je pa istočasno preskrbela ozračje celotne slovenske skupnosti, in ta drugi otrok je že doživel svojo tridesetletnico.

Porod otroka je bil nadvse normalen. K ustanovnemu običnemu zboru so bili povabljeni glavni in najvidnejši slovenski kulturni delavci v Argentini; ostali kulturni delavci po svetu v zamejstvu in drugem izseljenstvu so kar brž z novorojenim kulturnim bitjem zaživeli. Okvirna začetna pravila so bila lepo sprejeta in so veljala kar 15 let kot vodilo ustanove; tudi prvi odbor in pisarna sta začela v redu delovati in pospeševati bolj in bolj živahni razvoj novorojenega otroka.

Kako pa je slovenska družina sprejela novega bratca oziroma sestrico, zlasti tu v Argentini? Slovenska skupnost v tej deželi se je takoj ob naselitvi začela organizirati: politično in prosvetno življenje okrog lista „Svobodna Slovenija“ in društva „Zedinjena Slovenija“, versko življenje pa okrog slovenskega izseljenškega dušnega pastirstva. Razumljivo sta oba ta dva činitelja budno čula nad možnostjo svojega življenja in delovanja, pri čemer je bilo opaziti nekaj centralistične miselnosti: da bi se vse, kar bi se še med rojaki pojavilo, rojevalo in živelo pod okriljem teh dveh organizmov. SKA je pa koj v začetku izrazila svojo voljo po neodvisnosti od obstoječih vodilnih silnic, kajti smatrala je, da slovensko kulturno delo v izseljenstvu potrebuje v prvi vrsti tiste vrednote, ki je bila kulturi v domovini odvzeta: svobode, kajpada v okviru večnostnih načel krščanskega razodetja. Zato se je novorojenček naenkrat znašel pred vprašujočimi očmi starejših bratov, češ kaj pa je tebe treba bilo (po Prešernu). Z nekimi ljubosumjem so zaznavali živahno branje in vekanje novorojenčka, ki je stezal svoje

člani odbora so tudi vsakokratni voditelji odsekov: filozofskega dr. Alojzij Kukovica, teološkega dr. Mirko Gogala in dr. Jure Rode, literarnega France Papež in likovnega Jure Vombergar. Na občnem zboru je bila potrjena odločitev odbora prejšnje poslovne dobe, da se ustanovi odsek za družbene vede ter določi za njegovega vodjo Avgust Horvat.

Sledil je razgovor o raznih nalogah novega odbora, predvsem kar zadeva kulturne večere SKA, delo odseka za družbene vede in drugo.

Občni zbor v 30. letu delovanja SKA je dal vtis izredno umirjenega zborovanja. SKA se širi navzven, njena notranjost pa izžareva izkušnje in zrelost, zavedajoč se svojih zmagljivosti, uspehov, porazov in težav ter predvsem, da je v marsičem šele na začetku.

ročice po svoji mamici, slovenski skupnosti, in se ni dosti zmenil za to, kaj pravijo k temu bratec in sestra. A ko se je pokazalo, da novorojenček ne odjeda lju-bezni in hraniv drugim, in zlasti, ko so ga pozdravljali tudi oddaljeni bratje in sestre zamejstva in ostalega izseljenstva in ko je bilo videti, da se otrok razvija v krepko, veliko obetajočo članico družine, so se počasi izrazi ljubosumja začeli umikati bolj ali manj iskrenemu ljubkovanju.

Nadaljnje vprašanje: Pa je bil otrok teh 30 let zdrav in se je nemoteno razvijal ter udeleževal, kljub raznim nevarnostim, nalezljivim boleznim v skupnosti in v deželi, kjer predvsem živi?

Le malo je otrok, ki bi v času razvoja, pa tudi potem v času odraslosti ne zapadli raznim boleznim in ujmam v ozračju, v katerem živijo, rastejo in delajo.

Tudi s Slovensko kulturno akcijo je bilo v njenem tridesetletnem življenju tako. V njej so se združevali slovenski kulturni ustvarjalci. In čeprav so imeli vsi isto osnovno težnjo, sodelovati pri ostvarjanju in posredovanju najvišjih slovenskih kulturnih vrednot, pa so imeli nekateri različne poglede glede načina ustvarjanja. Saj so že ob samem rojstvu tega otroka tisti, ki ga niso bili povsem veseli, upali, da se bo tudi to pot zgodilo, kar se pogosto opaža: kulturniki so močne, samosvoje osebnosti, zato je kako skupno, organizirano delo med njimi zelo težko. In res se je tudi v SKA pokazalo, da to ni vedno lahko. Kako krasno se je začelo na primer razvijati in uveljavljati Meddobbe v uredništvu dveh začetnih urednikov Rude Jurčeca in Zorka Simčiča, kako lepo se je ta rast razvijala še ob sodelovanju pritegnjenega tretjega Rafka Vodeba! A žal je prišlo med temi močnimi kulturnimi osebnostmi ob idejah, kod in kam z revijo, do razhajanja, in kmalu je ostal pri uredništvu Jurčec sam. Ko je le-ta težko obolel, je rešil položaj nekdanji urednik Doma in sveta dr. Tine Debeljak, ki se mu je v naslednjem letniku pridružil konzorcij z glavnim urednikom Francetom Papežem, kateri je postal od začetka XIII. letnika edini urednik do začetka XVIII. letnika, ko se mu je spet pridružil konzorcij.

Že zgoraj omenjena bolezen tedanjega predsednika SKA Rude Jurčeca je povzročila drugo krizo v zdravju in življenju že kar dorasle SKA: Do njegovega živčnega zloma je prišlo v prvi vrsti zaradi družinskih razmer, ki se tudi po ozdravljenju niso uredile, kar je tudi pogojevalo predsednikovo delovanje v organizaciji. Skrbeti je moral odslej čisto sam za svoj življenjski obstoj, zato je mnogo časa posvetil pisanju svojega monumentalnega dela „Skozi luči in sence“, kar mu je vsaj zasilno reševalo materialno eksistenco. A vajeti SKA je le še trdno in krepko držal v rokah, dokler ni organizacije napadla bolj nevarna bolezen: needinost v gotovi točki gledanja na njen odnos do komunistične preteklosti in tedanjosti in iz te needinosti izhajajoča ločitev nekaterih odličnih članov od nje, kar se je zgodilo ob občnem zboru 22. marca 1969, ko je šlo za vpostavitve novih, razširjenih pravil SKA. Bila sta dva predloga, kako izraziti idejno usmeritev SKA v pravilih. Eden je terjal, naj se v pravila vstavi

novost, da je SKA organizacija slovenskih zamejskih in zdomskih protikomunističnih kulturnih delavcev, drugi pa je smatral označbo „protikomunističnih“ preveč razmeram pogojeno in odvisno in se je zadovoljeval s povdarkom idejne podlage, kot jo izraža 3. člen novih pravil: „Idejni temelj organizacije je naravni etični zakon, potrjen in izpopolnjen po krščanskem svetovnem nazoru“, misleč, da je s tem dovolj povdarena in zavarovana tudi odklonitev organizacije od komunizma. Ko je bil izglasovan predlog brez „antikomunizma“, se je zgodilo usodno dejanje, da so nekateri člani SKA, med njimi predsednik Ruda Jurčec, prof. Alojzij Geržinič in Božo Fink zapustili občni zbor in izstopili iz SKA. Mesto predsednika SKA je tedaj sprejel (pač protikomunist) dr. Tine Debeljak, pod katerega predstvom je SKA jadrjala skozi izseljenske razburkane valove do nekaj let nazaj. Morda je bil ta bolezenski napad najbolj nevaren za življenje SKA v njenem dosedanjem obstoju, a organizacija je tudi tega prestala, čeprav oslabiljena.

Pa še ena bolezen je skoraj ogrožala življenje tega slovenskega izseljenskega kulturnega bitja, SKA.

Od prvega početka njegovega življenja je to bitje prav za prav obdajala nevarnost podhranjenosti. Saj visoko stremeeče kulturne ustanove nikjer po svetu ne morejo živeti brez posebne gmotne opore celotne skupnosti, navadno države. SKAciji naj bi bila ta opora le maloštevilna izseljenska skupnost. Kako je bilo s to oporo? Dokler se je dete hranilo na materinih prsih, v začetku, je krepko raslo, potem ko ga je skupnost-mati odstavila in je moralo shoditi, rasti, se razvijati in je otrok vedno več terjal, je postalo opazno, da mati-slovenska skupnost vsega ne zmore, posebno ker so nastopili časi, ko marsikdaj ni bilo kaj dati otrokom. Tedaj je podhranjenost, pomanjkanje gmotnih sredstev nemalo ogrožalo otrokov razvoj, njegovo življenje in delovanje. Dočim so v prvih začetkih njegovega življenja z veseljem priskočili s svojo pomočjo tudi oddaljeni bratje in sestre, rojaki po svetu in zlasti v zamejstvu, se je pa sčasoma vsaj zamejstvo razveseljivo začelo kulturno razgibavati in porajati svoje knjige in revije ter organizacije, zato jim SKA s svojim Medobjem in knjigami ni bila več tako pri srcu, saj niti za porajanje in vzdrževanje lastnih podvigov pogosto ni bilo zadostnih rednih sredstev. V deželi, kjer je SKA središčno živela, so nastajale velike zmede in stiske, kar je vse porazno vlivalo na gospodarsko stanje in prizadevalo tudi redno prehranjevanje pogumno živčje in iščoe hčere slovenske skupnosti v izseljenstvu, Slovenske kulturne akcije. Tako je prišlo pred nekaj leti do gospodarske krize v SKA in je celo izhajanje Meddobja moralo prenehati, dokler se ni našel mecen, ki je zopetno življenje te poglavitne dejavnosti organizacije obnovil.

Podhranjenost v gornjem smislu – pomanjkanje gmotnih pogojev za delovanje – bi bilo toliko bolj žalostno, ker ne moremo reči, da je bila SKA tudi v svoji ustvarjalnosti bistveno podhranjena, oslabiljena. V tem pogledu se je zlasti zadnja leta spet močno razživela. Nagradni natečaji, ki so jih omogočali mecen, so rodili klenih prispevkov za več števil Meddobja; v Argentini se je okrog kulturnih večerov razživela razgibana vsestranska kulturna ustvarjalnost, obnovljene knjižne izdaje porajajo novo slovensko ustvarjalnost v ves zamejski in izseljenski svet. Pritegnitev mladih, že v izseljenstvu rojenih slovenskih kulturnikov obeta dati SKAciji nov zagon.

Tako moremo ugotoviti, da razne bolzni, ujme in nesreče zdaj že odraslemu otroku slovenskega izseljenstva v vseh teh letih niso niti spodkopale zdravja, kaj šele da bi jo ugonobile.

In morda najvažnejše vprašanje: Kakšna prihodnost se obeta Slovenski kulturni akciji?

V tem pogledu so mnenja v slovenskem izseljenstvu kaj različna. Nekateri mislijo, da bo SKA s sedanji najstarejšimi ustvarjalci preminula, se pravi, ko pomrjejo tisti, ki so prišli v izseljenstvo že kot dozoreli kulturniki in so čutili potrebo, da se tudi zunaj domovine kulturno udeležujejo. Drugi pa mislijo drugače:

V vrstah SKA opazamo lepo, zdaj že kar pomembno število kulturnih delavcev, ki so prišli v izseljenstvo nedorasi in so se šele v izseljenstvu slovensko kulturno dodelali, morda prav pod vplivom delovanja SKA. Že samo zaradi teh bo mogla SKA živeti takorekoč še eno generacijo. A kar je pomembnejše: Vsaj v Argentini raste med že tu rojenimi novi slovenski izseljenski rod, ki slovensko ne le govori, ampak piše, čuti in išče, ne da bi se kaj odtegnil kulturnim vplivom dežele in okolja, v katerem živi. Posebno mlade družine slovenskih kulturnih ustvarjalcev tako slovensko žive, kljub tujini, da moremo iz njih tudi za naprej še pričakovati slovensko kulturno izgrajenih delavcev. In v to gre prizadevanje SKA v pogledu prihodnosti: da se ostvari v našem izseljenstvu pogoji za ohranitev in obogatitev slovenstva v dušah že tu rojenih slovenskih mladih izobražencev. Slovencev nas je pač premalo, da bi mogli mirno gledati, kako na tujih tleh zamira slovenska kri; tudi v tujini naj Slovenci rojevajo in vzgajajo Slovence v slovenski kulturni zavesti. Uverjeni smo, da se tudi izven Argentine najdejo slovenske družine, ki streme za istim ciljem, čeprav v težjih okoliščinah. Morda so tu in tam družine slovenskih kulturnih delavcev v pogledu slovenstva svojih otrok prehitro „vrgle puško v koruzo“, morda so res, zlasti v primerih popolne ločenosti od slovenske izseljenske skupnosti, pogoji za gojitev slovenstva preravn, a v mnogih slovenskih središčih po izseljenstvu so možnosti za to iste, če ne še večje kot v Argentini. Zato bo tudi iz teh slovenskih središč prihajal ustvarjalni kader Slovenske kulturne akcije.

Pred očmi imejmo tudi podobno, čeprav v nekem smislu lažje prizadevanje rojakov na izvendravnem slovenskem obrobju, na Goriškem, Tržaškem in na Korškem. Tam se mladi slovenski rod tudi mora ustavljati poitalijančenju ali ponemčenju, a ima vsaj zavest, da živi na deloma slovenski zemlji v tesni bližini slovenske narodne glavnine in deloma celo iz nje. Slovenski kulturni delavci se tam podobno trudijo, da novemu rodu ohranjajo smisel za slovensko kulturno dejavnost. Prav s temi rojaki, ki na robu domovine ohranjajo slovenstvo, naj bi se prihodnji slovenski izseljenski rod povezoval v skupnem prizadevanju za rast svobodne slovenske kulture v svetu, izven meja ožje domovine. Naslanjajoč se nanje, v kolikor ohranjajo krščanske vrednote, bo mladi slovenski izseljenski rod lažje vzdržal v svojem idealem prizadevanju za ohranjevanje slovenstva sredi tujega sveta.

Končno: Tudi domovina ni tako daleč, čeprav nam je danes idejno odmaknjena. Če bo SKA v mladem rodu utrjevala pristno slovensko kulturno misel, osvetljeno s krščanskim pogledom na življenje, se bodo mogli ti mladi slovenski kulturniki iz izseljenstva brez skrbi ozirati tudi po slovenskih kulturnih vrednotah, v kolikor jih goji tudi danes domovina; nasprotno, bodo jim še kaj pozitivnega dodajali.

Kaj bi radi k vsemu gornjemu še dodali?

Izrazili bi radi čustvo, ki nam ob tridesetletnici SKA pred vsem polni srce: Hvaležnost!

Tudi če bi SKA ob tem svojem jubileju zaključila svoje delovanje in bi zamrla, bi mogli ugotoviti skupaj s pravično slovensko kulturno zgodovino: Slovenci v izseljenstvu so v najtežjih 30 letih svojega izseljenstva tako ljubili slovenstvo, da so okrog SKA ohranjali – v bolj ali manj popolni meri – slovenske kulturne vrednote v njih čistosti in jih gojili ter predajali novemu rodu z neizmernimi žrtvami.

Tako organizatorjem, kulturnim delavcem, mecenom, podpornikom, naročnikom, bralcem, kot celotni slovenski skupnosti v izseljenstvu in zamejstvu ne sme biti nikdar žal za nobeno uro dela, za noben dar, za nobene žrtve, ki so jih v teh 30 letih položili na oltar SKA in slovenske kulture sploh. Častno smo izpolnili svojo narodno dolžnost! Drug drugemu k temu čestitajmo, drug drugemu se za to zahvalimo, drug drugega bodimo ob tem veseli in drug ob drugem glejmo pogumno in z zaupanjem v bodočnost, ki bo za slovenstvo tudi v izseljenstvu lahko lepa – seveda ne brez nadaljnjih žrtev, tudi za delo in poslanstvo SKA!

umetniška loterija s ka

Odkod sredstva Slovenski kulturni akciji za vsa njena številna izdavanja in drugo delovanje? Na to vprašanje se tu in tam čujejo različni odgovori. Nekateri se povzpno celo do mnenja, da ustanova prejema pomoč od jugoslovanskega režima, dočim nasprotno od režimske strani namigavajo, da morajo biti med izseljenci magnati, ki z velikimi vsotami vzdržujejo organizacijo. Ne eno ne drugo ni res. Kljub temu, da so se pravila SKA izognila izrazu „protikomunistični“, je delo SKA v izrazitem nasprotju s cilji in poti komunizma v domovini in kjer koli in zato SKA kajpada od strani režima v domovini nikdar ni prejela in tudi ni hotela prejeti kake podpore. Na drugi strani naša ustanova vsaj doslej ni prejela od strani kakih gmotno močnih slovenskih izseljencev ali ustanov nobenih večjih rednih gmotnih podpor. Pač pa se na naše prošnje od časa do časa odzove ta ali oni posameznik in sodeluje s svojim mecenskim darom ali pri raznih nagradnih natečajih ali pa pri kritju celotnih ali delnih stroškov te ali one knjižne izdaje.

Redna sredstva naše ustanove za izdajanje dragega njenega tiska in drugo za njeno delovanje so od vsega početka *vplačila naročnin* na naše knjižne izdaje, skupaj z *občasnimi darovi* naročnikov in prijateljev, ter *kar pride iz naknadne prodaje naših knjig*.

Vsekakor pa že od začetka življenja SKAkaciji ti dohodki niso v celoti krili izdatkov. Zato si je naša organizacija vedno iskala dodatnih, dopolnilnih sredstev za kritje primanjkljajev. Če jih je našla, je bil obstoj njene dela in izvrševanje poslanstva zagotovljen, če jih ni našla v zadostni meri, se je celo zgodilo, da je morala ustanova s kako svojih dejavnosti za nekaj časa prenehati, kakor je bilo na žalost to pred nedavnim z izdajanjem njene središčne revije MEDDOBJE.

Zanimivo, že v prvih letih, čeprav je bilo zanimanje za SKA še sveže in veliko in naročnikov več kot danes, si je ustanova iskala takih dodatnih sredstev za svoje vzdrževanje in delovanje. Tako sta si kmalu po ustanovitvi, po požrtvovalnosti naših likovnih ustvarjalcev, ki so darovali svoje stvaritve, sledili *prva in*

druga umetniška loterija. Ker so se odzvali tudi prijatelji SKA, sta ti dve loteriji prinesli ustanovi potrebna sredstva za izravnavo med dohodki in izdatki. Kasneje so sledili bolj ali manj uspešni drugi načini pridobivanja dodatnih sredstev ustanovi.

Pred nekaj leti je SKA spričo precejšnje zaloge svojih knjig organizirala *knjižno loterijo*, ki je tudi svoje doprinesla h kritju primanjkljaja organizacije. Že tedaj pa je bilo napovedano, da se misli organizirati v isti namen nova umetniška loterija. In zdaj je „beseda meso postala“. Spet smo naprosili likovne ustvarjalce, da so darovali nekatera svoja dela za loterijo, saj so domala vsi ti že enako storili pred skoraj tridesetimi leti. Tudi to pot so se odzvali: Kipar France Gorše, slikarica Bara Remec, slikarica Marjanca Savinšek, kipar France Ahčin in slikarja Božo Kramolc in Ivan Bukovec. Večinoma so darovali vsak po dve svoji deli ali več.

Tako more SKA zdaj razpisati svojo *III. umetniško loterijo*, na kateri se bo med 1000 srečkami izžrebalo deset slovenskih umetnin gori navedenih ustvarjalcev, ki s svojimi umetniškimi darovi žele pomagati SKAkaciji pri njenem nadaljnjem kulturnem delu med slovenskimi rojaki v svobodi.

Umetnine so sledeče:

1. — France Gorše: Plunkar (risba)
2. — Bara Remec: Indijanski motiv (olje)
3. — Marjanca Savinšek: Plesalci (olje)
4. — France Ahčin: Materinstvo (skulptura)
5. — Božo Kramolc: Slika (še na potu)
6. — Ivan Bukovec: V kordovskih hribih (olje)
7. — Marjanca Savinšek: Golobčki (pastel)
8. — Bara Remec: Cvetje (akvarel)
9. — France Ahčin: Ženski akt (skulptura)
10. — France Gorše: Pevci (risba)

Številke srečk, ki bodo v tej zapovrstnosti izžrebane, bodo zadele odgovarjajoče umetnine. Slovenska kulturna akcija jih bo dostavila na najprimernejši način.

Tako zdaj naslavljamo na vse naše prijatelje poziv, da ob tridesetletnici Slovenske kulturne akcije sodelujejo vsak po svojih močeh s tem, da kupijo srečke te loterije, kar naj bi bil njihov dar Slovenski kulturni akciji ob njenem jubileju.

Vsem prejemnikom našega „GLASA“ po pošti prilagamo po eno srečko te loterije, s prošnjo, da jo ali sam odkupi ali pa jo panudi v nakup prijatelju. Tistim, ki se jim GLAS izroča osebno, bodo poverjeniki srečke v nakup ponudili. Kjer bi jih želeli še kaj več, jih bomo na naročilo nemudoma še več poslali, v inozemstvo z letalsko pošto. Odrezke (kupone) kupljenih srečk in kupnino je treba oddati ali poslati na sedež SKA v Buenos Aires vsaj do 10. decembra 1984, kajti tu bo žrebanje te loterije v dneh okrog Božiča. Do izžrebanja bodo imele pravico le plačane srečke.

Vsaka srečka-dar Slovenski kulturni akciji velja izven Argentine 10 USA dolarjev (13 kanadskih) oziroma odgovarjajoče v drugih valutah, v Argentini pa 500 pesov. Plačila je treba oddati oziroma poslati na naslov Alojzij Rezelj na sedež SKA ali v Dušnopastirski pisarni oziroma kateremu koli odborniku SKA, to v Argentini; dočim je iz inozemstva pošiljati dolarske čeke na ime Alojzij Rezelj tudi na sedež naše organizacije v Buenos Aires.

Redni in podporni člani SKA in drugi prijatelji slovenske izseljenske kulture! Vabimo Vas, vse brez izjeme, da sodelujete pri tej jubilejni umetniški loteriji! S tem boste na viden način dali priznanje ustvarjalcem, obenem pa zagotovili kulturna prizadevanja SKA tudi v prihodnje! Že vnaprej zahvaljeni!

Objavljamo tri podobe umetniških del za loterijo, ostale prikažemo v naslednji številki. Tu risba F. GORŠETA: PLUNKAR.

ustvarjalci ska

V Torontu ustvarjalni član gledališkega odseka SKA arh. Vilko Čekuta prireja igre in nastope, ki skušajo segati nad preprosto prosvetno delo. Pod geslom „Duh veje...“, je zbral in podal „kulturni mozaik v besedi, pesmi in plesu“ tako lani kot letos, ko je program predstavil rojakom ne le obeh torontskih župnij, ampak tudi slovenskega New Yorka.

Letošnji program se je razvijal v okviru podnaslovov: Iskanje, Domovina, Ljubezen, Življenje, Mati in Odsev. Za primer, iz kako različnih del je sestavljeno gradivo posameznih delov, naj navedem samo onega pod podnaslovom Ljubezen: Dr. Joža Lovrečič: Zgodba o naših rožah, in solospjev Blaža Potočnika; Po Ovidu: Orfej in Evridika, priredil Anton Sovre; Iz „Šikinga“ Dekletova tožba, prevod Alojz Gradnik; Ven-Kinu: Pesem o beli glavi; W. S. Gilbert in A. Sullivan: Predporočna arija neveste Yun-Yun iz operete Mikada, solistka Nežika Čekuta, prevod Vilko Čekuta; Vu-Ti: Jesen, prevod Alojz Gradnik. Pripominjamo, da v programu ostalih zaglavij prevladujejo slovenski avtorji.

Isti naš član prireja v Torontu s sodelavci tudi dramske nastope in ob vsakem izda priložnostni Gledališki list Slovenskega gledališča v Torontu, na dveh straneh. Za sedemindvajseto sezono leta 1982-83 je Čekuta pripravil mladinsko opereto Angel z avtom, ki jo je bil na besedilo Maksa Simončiča uglasbil Lojze Mav, katerega življenjski in umetniški prikaz je tudi objavljen v tem Gledališkem listu.

Že iz teh dveh podatkov je razbrati resen in vztrajen napor našega člana arh. Vilka Čekute za širjenje gledališke kulture v lepi slovenski besedi med rojaki v Kanadi.

Univerzitetni profesor dr. Jože Velikonja, ki je bil naslovljen na predsedstvo SKA svojo, v Meddobju objavljeno spomenico, je iz ZDA v začetku maja prišel v Argentino, da se razgleda po razmerah in okoliščinah za nadaljnje delo Slovenske kulturne akcije v Argentini in med rojaki svobodnega sveta sploh. Naselil se je pri prijatelju Pavlu Rantu v Castelarju blizu Buenos Airesa, nekaj dni pa je preživel tudi kot gost družine Lovreta Jana v Slovenski vasi. Ne le krogi SKA, ki so z njim na več krajih premlevali vprašanja ustanove in katerim je nudil tudi predavanje, o katerem na drugem mestu, ampak tudi ostali rojaki so ga vabili na razgovore o razmerah med slovenskim življenjem v ZDA. Izredno dobrodošli gost se je vrnil v ZDA na predvečer občnega zbora organizacije. Pred vsem na njegovo pobudo je SKA ustanovila novi Odsek za družbene vede in ga zaupala začetnemu vodstvu Avgusta Horvata, kateremu je dr. Jože Velikonja zagotovil vso svojo pomoč zlasti v pogledu stikov z bodočimi inozemskimi člani novega odseka...

Med tem se nam je dr. Velikonja s svojega delokroga na univerzi v Seathle že oglašil s pismom, iz katerega citiramo vsaj nekatere odstavke:

„Dragi gospod Lenček, prehitro je šlo vse skupaj mimo. Posebno zaradi vse pozornosti, ki ste mi jo posvečali.

Upam, da nisem nič podrl, razen morebitnih iluzij. Še bolj kot mi je bilo jasno v Argentini, mi postaja jasno zdaj, kako obsežno delo visi na samo nekaj ljudeh in kako nujno je vpeljati nove mlade ljudi v ustanove in organizacije, ki so jih emigrantje ustvarili in doslej ohranjali. Naj bi mi sami bili še tako hitri, vsega sami ne bomo mogli dovršiti, kar imamo v načrtih.

Moje bivanje v Argentini je bilo gotovo bolj pomembno zame kot za Vas. Da sem videl od blizu delo in trud, pa ljudi, ki se s tem ukvarjajo. Od blizu. Razpoznavanje obrazov, ki jih že 40 let nisem videl, da so preživeli vojno. Kljub temu, da se v Buenos Airesu dobro poznate, sem vendar mogel slišati različne variante o istih dogodkih in problemih, kar je pač normalnejše kot če bi bila popolna soglasnost.

Vesel sem bil, da je k prijetnemu večeru pri arh. Eiletzu prišel tudi urednik Papež. Polemičnost v reviji bi bila

BARA REMEC: INDIJANSKI MOTIV (olje)

vsekakor sprejemljiva in koristna; danes je v revijah po svetu običajna praksa. Kajti komentarje o moji spomenici sem dobil od ljudi v svetu, ne pa dovolj iz Argentine.

V treh tednih razgovorov sem mogel odkriti še nekaj več: Ob razgovoru pri SKA prvi teden bi bilo videti, da je poslanstvo slovenstva, krščanstva in protikomunizma večini jasno, da je tako, kot je bilo ob odhodu iz domovine, da je večina v tem soglasna. V resnici pa se kaže nekaj takega kot v sovjetskem pisanju: v uvodu člankov ali govorov se poklonijo Marksu ali Leninu, v izvajanjih se od njiju oddaljujejo. Ko človek išče konkretne izraze neomajnega ohranjanja teh oznanjenih vrednot, najprej ugotovi, da jih različni ljudje, posebno iz različnih generacij, dokaj drugače razumevajo in zato dokaj različno nanje reagirajo. Ker je debata o slovenstvu v teku tudi doma in za mejo, ker tudi tam ni enotnega mišljenja o njem, zato v zdomstvu nismo nič posebnega, če ne soglašamo popolnoma. Največja razlika se kaže med nami, ki nosimo težo vojne s seboj, in novim rodом, ki direktno tega ne pozna. O tem bi se bilo dobro razpisati...

MARJANCA SAVINŠEK: PLESALCI (olje)

Naš blagajnik Alojzij Rezelj, ki je vstopil v SKA pred vsem kot gledališnik in je tudi član gledališkega odseka, že nekaj let nazaj v okviru Slovenskega gledališča prireja med domačini po raznih krajih Argentine, zlasti Velikega Buenos Airesa v kasteljanščini uprizoritev križvega pota. Z vso požrtvovalnostjo je ob sodelovanju kakih 80 rojakov za letošnjo Veliko noč spet pripravil to uprizoritev v mestu Moron na glavnem trgu in jo tudi v redu izvedel, le z nekoliko manjšo udeležbo vernega ljudstva radi deževnega vremena.

Vodja gledališkega odseka Frido Beznik je z mlajšimi igralci naštudiral in 5. ter 6. novembra igral v veliki dvorani Slovenske hiše v Buenos Airesu odersko delo Fritza Hochwälderja Donadieu v prevodu našega člana Tineta Debeljaka ml., ki so ga šli v mesecu juniju podati tudi rojakom v Mendoza, kakih 1.100 km. od Buenos Airesa. Čujemo, da je to gostovanje mladih igralcev tamkaj doseglo vsestranski uspeh.

Glavni urednik Meddobja France Papež je sodeloval v drugi številki „Celovškega Zvona“ z obsežno študijo o pesniku Balantiču pod naslovom „Poezija Franceta Balantiča“, ki jo zaključuje: „Balantič je pesnik in mistik, in štirideset let po njegovi smrti se nam kaže osrednja tematika njegove poezije – Ljubezen, smrt, Bog – še vedno živa, ker je večno človeška.“

Lev Detela, tudi naš član, pa v isti številki te revije opozarja slovensko kulturno javnost na našo revijo Meddobje pod naslovom „Osemnajst letnikov slovenske zdomske kulturne revije Meddobje“ in prikazuje njeno življenje v vseh 30 letih obstoja. Tako bo izvedela za našo revijo in SKA sploh tudi širša slovenska kulturna javnost v domovini, ne le maloštevilni ljudje, ki jim je revija v Sloveniji dostopna v nekaterih knjižnicah, ki jim jo SKA zvesto pošilja.

Kipar France Gorše je v tej številki „Celovškega Zvona“ predstavljen z razpravo Marije Spieler, z njegovo celostransko fotografijo ter slikami petih njegovih značilnih kiparskih del.

S pomočjo slovenskega duhovnika na Dunaju, ravnatelja Korotana Tomažiča bo mogel tajnik naše organizacije Andrej Rot, ki je tudi sicer pomemben miselni in literarni ustvarjalec v okviru SKA in ustanovitelj in urednik nekdanje mlade „Druge vrste“, mogel potovati v Združene države in Kanado (to oboje kot gost našega člana Franca Sodja CM), nato na Dunaj, v Slovenijo, Pariz, Trst in Gorico ter Rim. Kot v Argentini rojeni zavedni Slovenec bo pred vsem prvič doživel Slovenijo, v vseh drugih kulturnih središčih po svetu se bo pa ob vsem občudovanju starih in novih vrednot skušal srečati tudi s slovenskim duhom v zamejstvu in zdomstvu, kar vse ga bo obogatilo za še nadaljnje delo pri Slovenski kulturni akciji, ki se prav zato njegovega potovanja veseli in mu želi spoznanj polno doživljanje Evrope in Slovenije.

Naš član dr. Rajko Ložar je bil v ZDA pred kratkim operiran in bo tako mogel bolj srečno doživljati svoj 80-letni dan v mesecu avgustu in dokončati svoje avtobiografsko delo arheološko-muzejskega značaja, ki ga prihodnje leto izda z njegovim mecenskim darom Slovenska kulturna akcija. Slovenskemu kulturnemu starosti želimo popolno okrevanje in nadaljnje nemoteno ustvarjanje na področju njegove stroke, zlasti tudi teh spominov iz njegovega pomembnega delovanja v Sloveniji in tujini!

dogajanja

Literarni Natečaj Mladike

Letošnja Mladika št. 2-3 poroča o dvajsetem literarnem natečaju za prozo in poezijo. Prvo nagrado za prozno delo je dobil sodelavec SKA Tone Brulc za črtico Obup. „Pisec je v okviru živega prikaza južnoameriške stvarnosti obdelal imeniten motiv, zajet iz življenja sezonskih delavcev v barakah. Ob igri, kjer je zbvana družina, opazuje boj dveh škorpionov za samico, delavec, ki že dolgo ne dobiva pošte

od žene, doživlja težko psihološko stisko. Novela je napisana z umetniškim talentom in tudi literarno verzirano-stjo.“

Drugo nagrado je prejela članica literarnega odseka SKA Rezi Marinšek za novelo Santa María del Buen Ayre. Tako piše o njej Mladika: „Pisateljica je svojo temo zajela iz življenja v buenosaireski bolnišnici in v njej občuteno poudarila nekatere človeške momente med bolnicami raznih narodnosti s tragično poanto na koncu. Novela je napisana v korektnem in sproščenem jeziku ter v privlačnem in tekočem slogu.“

Tretjo nagrado je dobila v Trstu živeča Jelka Cvelbar za črtico Življenje ni praznik.

Prvo nagrado za poezijo je dobil Pavle Zidar (Portorož) za Pesmi, drugo pa Janja Kastelic za Pet otroških pesmi.

kulturni večeri

Predstavitel Bükvičega romana

Prvi letošnji kulturni večer je bil posvečen predstavitvi Bükvičega romana Vojna in revolucija. Knjiga je izšla ob koncu lanskega leta ter je šele v prvih mesecih letos začela prihajati do bralcev.

V prvem delu večera, ki je bil v Slovenski hiši v Buenos Airesu 31. marca 1984, je literarni kritik in zgodovinar dr. Tine Debeljak podal delo in življenjsko pot pisatelja Bükviča, primerjajoč jo z Mauserjevo, ker sta oba bila begunca iz leta 1948, prvi prostovoljni, drugi izgnanec, oba sta isto leto emigrirala v ZDA, obema je izdajala knjige SKA.

Vojna in revolucija je sedaj tretja knjiga, ki je izšla pri SKA, poleg prvenca Brezdomci, ki ga je pisatelj Bükvič izdal že 1948 v Avstriji.

Predavatelj je poudaril, da sta Bükvič z Miškom Kranjcem bila najboljša poznavalca in opisovalca Prekmurja.

Predsednik SKA Ladislav Lenček je v drugem delu večera opisal rojstvo romana, kateremu je sledil takorekoč s prvih strani, ker si je od začetka dopisoval s pisateljem, ter je predstavil zanimivo korespondenco, ki bo zanimala ne samo literarnega zgodovinarja, ampak vsakogar, ki ga zanima pisateljsko ustvarjanje.

Po referatih se je vnela živahna debata, v katero so posegli France Papež, Jure Vombergar, Marjan Eiletz, Tine Debeljak ml., Andrej Rot, poleg obeh predavateljev. Šlo je za zgodovinsko vrednost romana, literarni prijem, obdelavo likov. Med sklepnimi mislimi je Debeljak ml. izjavil, da je avtor verjetno namerno iskal širok pogled vojnega in revolucijskega časa in da Slovenci nismo tega vajeni.

Poznamo Sovjetsko Zvezo?

25. aprila je na drugem kulturnem večeru SKA predaval univ. prof. dr. Franc Rode, podtajnik za neverne v Vatikanu na temo Poznamo Sovjetsko zvezo?

Predavanje je obsegalo tri časovna obdobja komunizma: prvo utopično-mesijansko, ko so komunisti začeli z organizacijo delavcev in kmetov v svetih, s katerimi so se polastili oblasti. V to dobo spada organizacija rabkomov, sovhovov in kolhozov, seveda vse pod prisilo ČEKE (čezvijačajna komisija), ki je nadzorovala življenje narodov Rusije in ki je bila vestna izpolnjevalka partijske politike. Pritisk na narod je ponehal šele deloma, ko so padle glave prvih članov partije (Ježova, Jagoda, Kamenjeva in Zinovjeva), začela pa se je doba militarizma, kateri je nujno prešel v imperializem in ekspanzijo sovjetskih idej v Evropi in Aziji.

Predavatelj je navajal najnovejše vire predvsem francoskih sovjetoologov, po mnenju katerih se komunistični sistem ne more zrušiti drugače, kot če spremembe pridejo od zgoraj, kajti odjuga za časa Hruščova je bila le začasno popuščanje, ki pa partijskega aparata ni prizadelo. Sicer pa je vedno pereča možnost, da v partiji nastane razkol, pri katerem bi del stranke iskal oporo v drugih činiteljih (pr. vojaštvo).

Predavanje dr. Rodeta je pritegnilo izredno število obiskovalcev, ki so priljubljenemu predavatelju dali vse priznanje.

Koncert Antona Solerja

V okviru SKA in kulturnih večerov je bil tudi koncert slovenskega pianista Antona Soler-Biljenskega, ki je eden najbolj znanih pianistov v Argentini.

Pred Slovenci v Argentini je tokrat prvič nastopil s celovečernim programom za klavir, drugače pa se udeležuje v vseh sosednjih državah Južne Amerike ter predvsem kot profesor na raznih Inštitutih.

Udeležba tokrat ni bila dovoljna zaradi vzporednih istovrstnih prireditvev, poleg tega je pa bil to tudi prvi klavirski koncert v Slovenski hiši.

Anton Soler je nastopil z izvajanjem svetovnih, klasičnih klavirskih mojstrov: Bachovo Toccato in Fuga, Beethovenovo Sonato v F molu op. 57 Appassionato in Brahmsovo Rapsodijo. Od argentinskih skladateljev je predstavil Carla Guastavina Bailecito, na kar se je posvetil Chopinovim skladbam: Balada v D molu, Scherzo št. 3 op. 39, Andante spianato in Poloneso, ki so žele največje navdušenje.

Upajmo, da je to le začetek glasbenega delovanja mojstra Antona Solerja med nami.

Koncert je bil 3. kulturni večer XXXI. sezone SKA in se je odvijal v veliki dvorani Slovenske hiše 28. aprila 1984.

Dr. Jože Velikonja pri SKA

Na prošnjo SKA je na četrtem kulturnem večeru 5. maja predaval dr. Jože Velikonja, profesor na washingtonski univerzi, o vlogi slovenskih izobražencev v ZDA. Po njegovem je nastala razlika med vseljenci v Argentini in ZDA že od samega začetka, ker so se v Argentino selili množično, medtem ko se je vseljevanje v ZDA vršilo posamično, in ko so se ljudje razšli, je bil izgubljen najvažnejši trenutek, ker se je pretrgala vez zaradi velikanskih razdalj. Kjer so nastale slovenske skupnosti, so vezi zelo rahle. Ameriški emigraciji se ni posrečilo zaradi uspešnejše in hitrejša asimilacije vzgojiti naraščajoč, čeprav se starejša generacija še zanima za slovenske probleme. Šele v tretjem rodu se tam zbudi spet zanimanje za slovenščino in slovensko problematiko, za korenine očetov in dedov, vendar je neznanje jezika prevelika zapreka, ki jo le malokateri premaga.

Povezavo z argentinskimi izobraženci vidi dr. Velikonja na osebnih ravni v obliki dopisovanja, obiskovanja, kar pa udeleževanju emigracije in koristim skupnosti ne more pomeniti toliko kot bi želeli.

Uspeh obiska in predavanja je bila ponovna poživitev stikov med SKA in dr. Velikonjem, in udeležanje njegovih nasvetov, naj se ustvari centralni arhiv za zbiranje gradiva o pomembnih osebnostih emigracije, prav tako ustanovitev odseka za družbene vede pri SKA, kar vse je nakazoval v svoji Spomenici, objavljeni v Meddobju.

Ko se je dr. Velikonja poslavljaj, je priznal, da ni pričakoval tolike povezave in kulturne dejavnosti, kot jo je našel. V Buenos Airesu pa smo spoznali njegovo iskreno pripravljenost spoznavati slovensko skupnost ter z njo dialogirati.

Popravek

V uvodnem sestavku vprašanja slovenske kulture smo v 2. in 3. številki GLASA SKA za marec-junij 1984 poročali o eseju Leva Detela, ki ga je objavil 17. in 18. decembra 1983 v največjem avstrijskem dnevniku „Die Presse“, ki izhaja na Dunaju. Tozadevno je naše poročilo pomankljivo, saj smo napačno zapisali, da je naslov časopisa „Wien“, kar je nemško ime za Dunaj.

Avtor sestavka Lev Detela polaga važnost na popravek naše povzete misli, da je v Sloveniji „posebno opazno pomanjkanje sodobne in samostojne slovenske literature, če jo primerjamo z istojezično... v Italiji in Avstriji“. Detela v sestavku, objavljenem v „DIE PRESSE“, namreč nikjer ne trdi, da je opazno pomanjkanje sodobne in samostojne literature, temveč navaja zgolj izredne težave, v katerih se nahaja slovenska literatura, tako da se ne more razvijati tako, kot bi z ozirom na nekatere vidne talente (npr. omemba takoimenovane „zaporniške literature“, a tudi lirike v članku) bilo pričakovati.

Medtem je Lev Detela objavil še dva nadaljna nemška eseja o slovenski literaturi. Prvi je izšel pod naslovom „Čez meje realnega“ v prilogi „Lesezirkel“ avstrijskega

uradnega dnevnika „Wiener Zeitung“ (ki je, ustanovljen leta 1703, najstarejši obstoječi dnevnik na svetu) 25. februarja 1984 na Dunaju. Drugi sestavek pa je 28. aprila 1984 pod naslovom „Proti slabši resničnosti“ natisnil veliki zahodnonemški dnevnik „Stuttgarter Zeitung“.

iz morih knjig

Pisatelj Frank Bükvič kritikom romana „Vojna in revolucija“. (Odlomki iz obširnejšega zapisa.)

Moj jezik je bil zdamskim kritikom že zmeraj kamen spotike. „Okoren, suh... Živo nasprotje mehki in sočnosti slovenskega ljudskega jezika Karla Mäuserja, širokopoteznosti in krajevni barvitosti Kocipra, liričnemu navdihu Beličiča in jednatosti oderskega jezika Vombergarja.“

Doma iz „Sibirije“ – Slovenska krajina je za mnoge Slovence še vedno to – vse življenje v tujini, tukaj prav tako osamljen, sem se potrudil in pred nedavnim je nek drug zdamski kritik zapisal: „Na kvalitetno delo s to tematiko smo vsi čakali. Obdelali ste jo v občudovanja vredni širini, povezali zgodovinsko dogajanje z razkritji ustvarjalne intuicije, vse to v krepkem osebnem slogu, v katerem dražljivo vpliva povezava realistične tehnike z naturalističnimi prijemi pa nevsiljiva simbolika, humoristične in satiristične in groteskne sestavine, zadržana tragika, pretehtano prepletanje psiholoških, socialnih, ideoloških, narodnostnih dognanj, vprašanj, nasprotij.“ Po teh besedah dvomim, da bi si prvi kritik še enkrat upal zapisati: „Primere z Rebulo sploh ne podamo, kajti ta si je ustvaril čisto svoj duhovni svet in slog.“

Kritiko človek rad sprejme, samo če se nekatere potem povzdiguje v nebesa, ni več ne strokovno in ne lepo. Tega poniževanja enih in povzdigovanja drugih (svojih) se naš narod ne bo zlepa znebil.

Kako zmotno je primerjati Tolstoja in Bükviča. Zaradi naslovov! Tolstoj je opisal rusko aristokracijo, njegovi vojni je sledilo sto let miru; moj roman je ideološki.

Kot kritik bi jaz primerjal oba romana po epski širini. Ne bi pa nikoli zapisal, da se Bükvičev roman s Tolstojevim „seveda ne da primerjati“. Tega dobri kritiki ne povejo. Na svetu je tisoče in tisoče umetniških leposlovnih del, velikih romanov z literarno vrednostjo, pa jih niso napisali Tolstoj, Bazalci in Manni. Nekaj imava pa le skupnega, oba sva iz Fairfielda...

Nekateri kritiki so se spravili na moj roman preveč površno. kritizirali tako mimogrede, samo z eno roko. Delo je treba preštudirati in šele potem napisati kritiko. Verujte mi, da sem imel jaz ta roman, ko sem ga končal, v malem prstu. Sem točno vedel, kje je kaj, če ne bi, bi se tudi meni to in ono premešalo. Eden izmed kritikov je že svojčas premešal mene z mojimi junaki. Moji junaki so bili pri partizanih in na ruski fronti, jaz tam nikoli nisem hodil. V mojih „Brezdomcih“ ni nobene grofice (Ilonka!). Prvo poglavje v „Vojni in revoluciji“ ni predelana novela. Gre za peto poglavje, za zgodbo o hitlerjancu Ščapu, ki sem jo najprej napisal, a se mi takrat niti sanjalo ni, kako bo moj roman izgledal, če ga bom sploh lahko napisal. To pravi tudi Thomas Mann. Tudi njega so vodili njegovi značaji v neznanje, dokler niso nastali „Zauberberg“, „Buddenbrooks“ itd. Jurij ni bil pri sokolu. Jurij sem predvsem jaz, ki svoj živ dan nisem bil pri nobeni stranki. Pač pa je bil pri sokolu Živko, ki je bil sicer partizan, a nikoli postal partijec. V mislih sem imel Brajnika in ga opisal kot dijaka. Vse do 6. aprila 1941 se nanaša nanj. Vendar je Živko ostal trden, Brajnik pa postal VO-SOVEC in morilec. Po vojni sem ga zopet videl prvič v Beogradu. Bil je na centralni OZNI. Sem ga obiskal; končno sva si bila do pete, ko je odšel v Ljubljano, sošolca. Sem mu povedal svoje medvojne doživljaje, tudi to, da me Madžari nikoli niso pretepli. Komunist me je potem zatožil Vratuš, mu pač ni šlo v njegovo marksistično glavo, da brez pretepanja ne gre. Sem pač držal madžarske orožnike s svojo filozofijo v šahu in me potem niso pretepli, ker so videli, da misli fant trezno... Pred dvema letoma, ko so me še pridobivali, me je odpeljal šifrar Vanek (Zeus med prekmurskimi komunisti) v Radence,

kjer se je zdravil Brajnik. Saj je bil zaradi srca dvakrat tudi v Houstonu. Mi smo bili v restavraciji, Brajnik pa že v svoji sobi in ni več maral priti dol. Smo se kar telefonično pogovarjali. No, medtem je Bog poklical tudi tega komunista na odgovor, jaz pa pišem to pismo.

Vero niso izpustili iz zaporov nacisti, ampak slovenski levičar, preden so pridrli nemški tanki v Maribor. Vera nikoli ni skrivala Nika. Jurij ni študiral na Dunaju, ampak v Gradcu kot jaz. Vera se ni „zopet srečala z Nikom po čudnih dogodkih“, ampak ga zopet našla pri partizanih. Vsega kriv je bil Grbač, ki jo je nalagal, da je Niko padel, kajti fant si je hotel pridobiti njeno srce.

Jurija niso poslali na rusko fronto, ker je bil slovenski nacionalist, ampak kot „Untersteierer“ nemški državljani. K partizanom pa je pobegnil doma v Krajini, potem ko je dezertiral iz nemške vojske. Njegov odred je bil zvečine na Koroškem. V desetem poglavju ni nobene duhovniške konference, ampak sestanek slovenskih demokratičnih strank s komunisti. Tam je Zvodnik, voditelj kršč. socialistov, neke vrste Kocbek, tam je liberallec Slepce, predsednik društva prijateljstva SZ, kar je bil Vidmar.

Rituper ni bil predsednik Vendske Boljševiške Republike, ampak sekretar partije in komisar... Ivan Vere ni zasliševal, ko je prišla k njemu na Gestapo. On osebno jo je dirigiral k sebi, ne da bi se nesrečno (srečno!) dekle tega zavedalo. Ivan se ni ponudil, da bo streljal talce, njegov šef ga je prisilil, ker je zasumil, da ima fant zveze z OF. Narodni heroj Živko ni bil kršč. socialist (to je bil Volkun), ampak liberallec.

„Zadnja poglavja... nekakšna nabita zakladnica postrevolucionarnih resnic, ki so danes že vsakemu (?) vidne in jasne...“ (vključno klerikalizma in duhovne revolucije)...

Za to „zakladnico“ sem dolgo časa zbiral material. Zlasti zadnje poglavje, o katerem nisem vedel, kako premestiti čas trideset let in sem dolgo nihal med epilogom in 10. poglavjem, da bi bila tudi zgradba romana simetrična: štirje deli, vsak del 10 poglavij (čudno, da tega noben kritik ni opazil!), prvi del pred vojno, srednja dva dela vojna, zadnji del po vojni, mi je povzročalo veliko preglavic. Sem ga v surovem stanju prebral g. Lenčku na domačem vrtu in potem pisal in pisal tako dolgo, da je g. Lenček lahko v tem času pogledal čez ves svet... V zadnjem poglavju sem za premostitev časa zbral najvažnejše dogodke in jih skušal povedati na pameten in umetniški način nekako od leta 1953 do 1973, ko se moji junaki zopet srečajo na Koroškem.

Kritika motijo značaji, ker so vedno isti, povsod isti Prekmurci, Panonci, v Brezdomci, v Olšnici, v Vojni in revoluciji... Kot da Tolstojevi, ker smo že omenili tega ruskega velikana, ne bi bili isti v Vojni in miru in v Ani Karenini. Tolstojevi junaki so tolstojevi, moji so moji. In če bomo že primerjali, je moj Glatštanj po značaju še najbolj podoben Rituperju, prvi Žid, drugi boljševik. Oba se znajdeti v vsaki situaciji in oba nesrečno končata. Nobena od teh dveh nisem srečal v življenju. Oba sta moja osebna stvaritev, večna značaja, ki bi bila prav tako lahko Francoza, Španca, Kranjca kot sta Prekmurca, prvi Jud, drugi boljševik. Prvi postal luteran, drugi hodil k obhajilu... Vse iz zunanje potrebe.

Slovenija je za ameriške pojme tako mičkena, da bi jo lahko človek stisnil v prgišče. En skok iz Sobote v Ljubljano ali v Trst! To se da vse tako lepo stisniti v Krajino, imel sem pa v mislih okupirano Slovenijo, ki sta si jo razdelila Hitler in Musolini na reki Glavki, na eni strani Gradišče in Poljana, na drugi Gorica in Planina, svet neke na kraju, vsaj za Nemce in Italijane (na kraju, na robu, ki si ga lahko razdelite, ne glede na to, da živi tam nek narod s svojo lastno kulturo – odtod KRAJINA).

Pa še problem o „moderni“ literaturi, ki meni ne leži. Bral sem latinsko ameriškega Nobelovega nagrajenca Garcio; dober pisatelj, lep slog, zanimiv, a se preveč izgublja

v megli, kar na vsem lepem stopi iz resničnega sveta v namišljenega. To je špansko, Španci se še niso znašli, iščejo svojo dušo. Meni ta svet ne leži in sem knjigo po 40 straneh odložil.

O vračanju domobrancev gredo mnenja vsaksebi. Najbolj točno je še tisto, kar opisuje Tolstoj v Encouterju. Kriv je baje McMillan, ki je delal na lastno pest. Šele 4. junija je vračanje prenehalo, ko je za to izvedel Alexander. Vračali pa so poprej vse, ne samo Hrvate in Slovence in Srbe, ampak tudi Kozake, ki so jih s Koroške poslali v Nemčijo, od tam pa naprej v SZ. Tako je bilo sklenjeno za sovjetske državljane v Jalti, ne pa za jugoslovanske. Čiste resnice pa niti po 40 letih nismo izvedeli. Da ni šlo za politično igro? Verjetno. Tito je Angležem obljubil, da ne bo pošiljal svojih partizanov na Koroško, Angleži pa njemu v zameno dali domobranci. Da je komunistom važnejša oblast kot slovenska koroška zemlja, v to ne bomo dvomili... Bili so tudi problemi s prehrano tolikih beguncev... Angleži tudi trdijo, da razen ustašev nobenih skupin niso imeli za vojne zločince.

Vsi kritiki se strinjajo z dejstvom, da sem o domobrancih premalo napisal, in bi radi vedeli, odkod so belogardisti prišli.

Domobranstvo sem jaz vnesel v roman. Lutarič in Dane bi morala igrati glavno vlogo, a sem potem to poglavje zopet odstranil. Vzrokov za to je več, prvič, ker je bilo že brez domobrancev preveliko snovi, in drugič, ker nisem imel dovolj zgodovinskega materiala. Zlasti o nastanku Vaških straž ne vem veliko. Največ, kar sem bral v komunistični literaturi, ki pa je seveda belo črna. Če bi imel z Argentinci boljše zveze, bi domobranstvo bilo danes v mojem romanu „s pašniki in z gozdovi vred“... V svojem intervjuju sem sicer omenil, da bi s to temo roman razbil. Danes uvidim, da to ni res in da mi je intuicija prav velevala, ko sem hotel domobranstvo spraviti v roman. Ker bo ta roman verjetno še kdaj šel v tisk, ni prepozno in to še vedno lahko storim, zdaj, ko so se reči med Argentino in menoj za silo razčistile in delo politično ni več tako košljivo, kot mi je sporočil prijatelj od tam, in na koncu svoje ocene tudi gospod Brulc poudaril širokogrudnost SKA, ki je dovolj pluralistična, da je zmožna sprejemati drugačne poglede na medvojno dogajanje. Zdaj je na ljudeh pri SKA, če bomo to lahko naredili. Rabil bi zgodovinske podatke, ki mi jih je treba poslati, predvsem o nastanku Vaških straž. Bom z veseljem vnesel temo v roman. Da to storim, je celo moja dolžnost. V Sloveniji tega nihče ne sme storiti, v zdomstvu pa razen mene nikogar ni, ki bi lahko napisal roman s to epsko širino. Torej na delo! Meni tega ne bo težko storiti, ker se bom zdaj lahko na to temo osredotočil, in mi ne bo treba več razmišljati o tem, če bo SKA moj roman tiskala ali ne ali če bi ga izdal sam, in ljudi ne bodo več motili moji politični pogledi na svet in moj naturalizem. Prosim, pošljite mi podatke!!!

(Sledi v prihodnji številki)

Pri vseh naših poverjenikih bo v kratkem na razpolago roman

dr. Frank Bükvič

VOJNA IN REVOLUCIJA

Cena mehko vezani knjigi zunaj Argentine, 20 USA dolarjev, v platno vezani pa 25.

Bistvena obogatitev vsake knjižnice!

CORREO ARGENTINO CENTRAL Y SUB 6	TARIFA REDUCIDA CONCESION 232
	R. P. I. 201682

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Urejuje ga tajništvo. Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, 1826 Remedios de Escalada, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime in naslov: Alojzij Rezeli, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina. - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Andrés J. Rot), Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina.